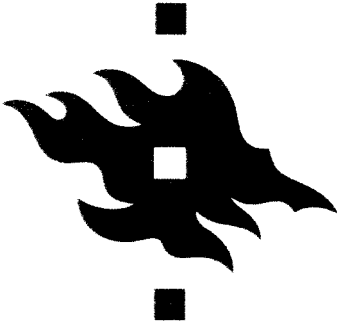

18.8.2016

Helsingin yliopisto lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi eräistä opetustoimen rekistereistä ja valtakunnallisista tietojärjestelmistä (OKM:n kirje OKM/24/010/2016)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Helsingin yliopiston lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi eräistä opetustoimen rekistereistä ja valtakunnallisista tietojärjestelmistä.

Esitys: Helsingin yliopisto antaa lausuntonaan seuraavan:

Helsingin yliopisto pitää luonnosta kannatettavana ja oikeansuuntaisena. Laki mahdollistaa nykyistä tehokkaamman toiminnan digitalisoinnin, keskittämisen ja tallennettujen tietojen käyttötappojen lisääntymisen kautta. Jonkin verran huolta aiheuttaa henkilötietojen käsittely yhä pidemmissä ketjuissa eri järjestelmien ja tietovarantojen välillä. Yliopisto pitää tärkeänä lakiesityksen selkeyttä vastuun- ja työnjaon osalta. Luotettava toiminta vaatii vähintään riittävää ja hyvää tiedonkulkua ja selkeää sopimista eri tahojen välillä. Helsingin yliopiston näkemyksen mukaan opetushallitukselle tulee asettaa velvollisuus neuvotella korkeakoulujen kanssa korkeakoulujen tietojen eri järjestelmiin luovuttamisen teknisestä toteutustavasta. Näin vältetään standardeihin soveltumattomien ja siten tarpeettoman kalliiksi käyvien tai tietoturvan kannalta ongelmallisten ratkaisujen valinnalta.

2 – 3 §: Lain voimaantuloaikataulussa täytyy ottaa huomioon, että kansallisen oppijanumeron laajamittainen käyttöönotto ja Virtaan toimitus kaikista opiskelijoista vaatii yliopistolta huomattavasti voimavaroja. Oppijanumerohan tulee käyttöön myös muun muassa avoimen yliopiston opiskelijoille ja vaihto-opiskelijoille. Esimerkiksi nykyistä laajempaan joukkoon yliopiston tietojärjestelmiä kuten avoimen yliopiston tietojärjestelmään ja käyttöluoparekisteriin on todennäköisesti laadittava paikka kansalliselle oppijanumerolle ja toteutettava sen käsittelyyn tarvittavat muutokset. Pitää myös suunnitella ja toteuttaa oppijanumeron haku kaikille nykyisille yliopiston opiskelijoille, joilla sitä ei vielä ole. Määrä on kymmeniä tuhansia. Voimaantuloaikataulu on tältä osin sangen haasteellinen. Lisäksi lienee tarkoituksenmukaista vähitellen siirtyä yliopiston sisäisestäkin yliopistokoh-taisiin opiskelijanumeroihin perustuvista järjestelmistä kansallisen oppijanumeron käyttöön, jotteivät useat numerot aiheuta sekaannusta ja hämmennystä. Oppijanumeron kautta on mahdollista päästä käsiksi paljon laajempaan joukkoon yksilön henkilötietoja kuin pelkästään korkeakoulukoh-taisen opiskelijanumeron kautta, joten myös tietosuoja- ja tietoturvaohjeistuksia joudutaan uusi-maan.

4 §: Helsingin yliopisto pitää kannatettavana esitettyä mahdollisuutta tietojen luovuttamiseen tekni-sen käyttöyhteyden avulla. Esitys jättää kuitenkin avoimeksi suhteen 4 §:n ja 18 §:n välillä: onko tarkoitus, että opetushallitus päättää itsenäisesti kaikesta 4 §:ssä tarkoitettuista tietojen luovuttami-sesta, ja jos on näin, mitä luovutuksia tarkoitetaan 18 §:n 2 momentissa. Helsingin yliopisto toivoo

esitystä tarkennettavaksi siltä osin, mitä tietoja Opetushallituksen ylläpitämään palveluun on luovutettava ja mitä tietoja sieltä voitaisiin luovuttaa korkeakouluja kuulematta. Esityksen 18 §:ää tulisi tarkentaa siltä osin, onko palveluun luovutettava kaikki 18 § 1 mom (17 § 1 mom) mukaan tietovarantoon tallennettavat tiedot vai ainoastaan opiskelijavalintarekisteriin tallennettavat tiedot. Helsingin yliopisto pyytää tarkentamaan esitystä myös siltä osin, onko tarkoituksena, että Opetushallitus voisi korkeakouluja kuulematta vain teknisen ylläpitäjän (CSC:n) kanssa sopien päättää myös 4§:n mainituissa tilanteissa siitä, mitä tietoja ja kelle luovutetaan eikä vain luovutustavasta. Helsingin yliopiston näkökulmasta tietojen luovuttaminen viranomaistahoille sekä rekisteröidylle itselleen rekisterinpitäjiä kuulematta ovat hyväksyttäviä, mutta yliopistojen tulee saada itse ottaa kantaa siihen, mitä ne muut tahot ovat, joille voidaan tietoja luovuttaa teknistä käyttöyhteyttä käyttäen rekisteröidyn suostumuksella.

Selvyyden vuoksi perusteluissa olisi syytä todeta, että sama oikeus kuin viranomaisella 1 momentin 2 kohdan mukaan on sillä, joka viranomaisen toimeksiannosta hoitaa henkilötietojen käsittelyä viranomaisen lukuun. Nykyään on varsin tavallista, että viranomaiset ulkoistavat henkilötietojen käsittelyä edellyttäviä tehtäviä.

5 §: Tarkoitetaanko 2 momentin 1 kohdassa opetuksen, koulutuksen ja tutkinnon suorittajalla nimenomaan sitä henkilöä, jonka tiedoista on kyse?

8 § ja 9 §: Helsingin yliopisto ehdottaa, että laissa säädetään perusopetuslaissa ja lukiolaissa tarkoitetun opetuksen järjestäjän velvollisuudeksi tallentaa järjestelmään myös tieto siitä kielestä, jolla oppilas on valtioneuvoston asetuksen 481/2003 (kielitaitoasetus) 20 §:n mukaan saanut koulusivistyksensä. Tällöin kielitaitoasetuksen tulisi luonnollisesti olla yksiselitteinen sen osalta, min-kälaisessa koulutuksessa suoritettujen opintojen perusteella henkilön katsotaan saaneen koulusivistyksensä suomeksi tai ruotsiksi. Näin velvollisuus tallentaa tieto oppijan koulusivistyksestä pysytään laissa kohdentamaan vain niille koulutuksen järjestäjille, joiden tarjoamista koulutuksista kielitaitoasetuksessa säädetään.

Tieto voidaan ehdotetun 4 §:n nojalla luovuttaa korkeakouluille, jotta ne voivat käyttää sitä opiskelijavalinnassaan ja opetuksen järjestämisessä. Yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 6§:ssä ja ammattikorkeakouluista annetun asetuksen 7§:ssä säädettyjen opinnoissa osoitettavien kielitaitovaatimusten vuoksi korkeakoulut joutuvat selvittämään opiskelijoidensa koulusivistyskielen. Opetus- ja kulttuuriministeriö ilmoitti keväällä 2016 valtioneuvoston oikeuskanslerille tarkastelevansa asetusta (VnA 481/2003) ilmenneiden tulkintavaikkeuksien vuoksi. Koulusivistyskielen selvittäminen aiheuttaa korkeakouluille huomattavan työmäärän. Nykytilanne on epätydyttävä myös opiskelijan oikeusturvan kannalta, koska tutkintotodistukseen merkityt tiedot koulusivistyskielestä ja kielitaidon osoittamisesta eivät ole muita viranomaisia sitovia. On ongelmallista, että koulusivistyskielen määrittää muu koulutuksen järjestäjä kuin se, jonka tarjoamien opintojen nojalla koulusivistyskieli määräytyy. Tieto koulusivistyskielestä on tarpeen myös korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa sen arvioimiseksi, onko hakijalla riittävä kielitaito tiettyyn koulutukseen, johon hän on hakemassa. Koulusivistyskieliä voi luonnollisesti olla kaksi, jos oppija on esimerkiksi suorittanut peruskoulun ruotsiksi mutta lukion suomeksi.

17 §: Velvollisuus tietojen tallentamiseen laajenee olennaisesti nykyisestä, kun korkeakoulut vastaisuudessa ilmeisesti tallentavat myös tiedot esim. avoimen yliopiston opiskelijoiden opintosuorituksista 1 momentin 3 kohdan maininnan ”rajatuista opiskeluoikeuksista” nojalla. Perusteluissa olisi hyvä täsmentää, mitä tällä tarkoitetaan. Avoimen yliopiston opiskelijan opintosuoritukset luonnollisesti tallennetaan. Opiskeluoikeus syntyy kuitenkin jo siinä vaiheessa, kun henkilö ilmoitetaan opetukseen. On varsin tavallista ilmoittautua avoimen yliopiston kursseille, mutta jättää ne suorittamatta. Onko tarkoitus, että kaikki tällaiset ilmoittautumiseen perustuvat tiettyyn kurssiin rajatut opiskeluoikeudet tallennetaan, vai ainoastaan yliopiston nimenomaiseen hallintopäätökseen perustuvat rajatut opiskeluoikeudet? Tätä olisi hyvä selvittää ainakin perusteluissa.

Helsingin yliopiston käsityksen mukaan olisi syytä säätää, että tietojen pysyvällä säilytyksellä tietovarannossa voidaan hoitaa korkeakoulujen velvollisuus säilyttää ne tiedot, jotka arkistolaitos on opiskelijatiedoista määrännyt pysyvästi säilytettäväksi.

Tietojen ajantasaisuusvaatimuksen osalta on otettava huomioon, mitkä ovat realistiset mahdollisuudet. Esimerkiksi Helsingin yliopiston opiskelijarekisteritietojen lataus Virtaan kestää monia tunteja.

18 §: Helsingin yliopisto pitää tärkeänä, että yliopisto voi halutessaan saada tietoonsa ne 3 momentin nojalla tuotetut tietoaineistot, jotka koskevat yliopistoa.

20 ja 21 §: 20 §:n 2 momentissa (nykyisessä laissa samansisältöisenä) on hieman epäselvää, miten rekisterinpitäjän vastuut jakautuvat opetushallituksen ja yksittäisen korkeakoulun välillä. Jos esimerkiksi rekisteröity esittää virheenkorjausvaatimuksen, päättääkö asiasta opetushallitus vai korkeakoulu vai kumpi vain. Vaikka rekisterinpitäjän tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, työnjakoa ja vastuita koskevia kysymyksiä ei ole siinä täsmennetty, kun korkeakoulujen hakurekisteriä ei käsitellä asetuksessa lainkaan.

23 – 25 §: Yllä esitetyn mukaisesti 23 §:än ehdotetaan lisättävän tallennettavaksi tiedoksi hakijan koulusivistyskieli tai koulusivistyskielet.

24 §:n 1 momentissa sekä 25 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainitaan kahden tai useamman yliopiston yhteiset rekisterit. Olisiko tarpeen muuttaa kohdat muotoon kahden tai useamman korkeakoulun yhteiset rekisterit.

28 §: Koska koulusivistyskieli voi määräytyä myös ylioppilastutkinnon perusteella, pykälään on syytä lisätä rekisteröitäväksi tiedoksi ylioppilastutkinnon perusteella määräytyvä koulusivistyskieli.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet yliopiston opiskelijarekisterin päällikkö, tietohallintojohtaja ja opintopalvelujohtaja.

Päätös: Esityksen mukainen.

Kehitysjohdaja

Lakimies

Ossi Tuomi

Laura Karppinen

JAKELU:

Opiskelijarekisteri
Opetuksen strategiset palvelut
Opetus- ja oppimisympäristöjen palvelut
Tietotekniikkakeskus
Opintoasiainpäälliköt